

A holtak újabb enciklopédiája

Igazi felfedezés lassacskán megismerni egy igen jelentős életmű állomásait, és egyre pontosabb képet szerezni egy szerzői univerzum komor és súlyosan mozdulatlan belső törvényszerűségeiről. A Magvető McCarthy sorozatában ezúttal a *Határvidék-trilógia* második része, az *Átkelés* látott napvilágot, a *Trilógia* első darabjaként 2011-ben megjelentetett *Vad lovak* folytatásaként. A „folytatás” szó némiképp megtévesztő persze, hiszen az *Átkelés* története nem az előző rész eseményeinek továbbfűzése, sőt szereplői sem azonosak. Azonos viszont a földrajzi táj: a déli államok és mexikói határvidék lepusztult, kegyetlen vidéke, ahol egy – a *Vad lovak* John Grady-jéhez ugyan némiképp hasonlatos – fiú, Billy Parham és öcsöce, Boyd megpróbáltatásainak, felnőtté válásuk kíméletlen stációjának pokoli jelenetei játszódnak. McCarthy ezúttal is az „út” metafora Kerouac-tól ismerős toposzát zsilálja szét, a télosz, a megismerés, a szabadság, végsősoron az „én” uralhatóságának és tervezhető felépítésének elképzelését rombolva össze.

Az út, mint semmi, mint null morféma többé nem az előrejutás, haladás, a humanista értelemben vett nevelődés terepe, hanem egy nem emberi – tehát morális kategóriáinkkal megközelíthetetlen – , végsőkéig idegen létezés térformája. McCarthy minden egyes regénye az „út” képzetköréhez kapcsolódó optimista várakozásokat érvényteleníti makacs következetességgel; hol apokaliptikus víziókban, hol szikár kegyetlenségükben döbbenetes jelenetekben ismételve az emberi egzisztencia örökös megválthatatlanságának, szenvedésre és tudatlanságra ítéltetésének megrázó képeit. A kanyargós hosszúmondatok, az írásjelek takarékos használata McCarthy nyelvét olyasféle végtelen zihálással erősítik, amelyből mintha a létezés alapszólama hangozna elő. Az örökös mellérendeléseket teremtő „és” kötőszó agresszív dominanciája pedig az okok és okozatok eltűnését, az eredet és a cél kizáródását jelzi a létezés nyelvi rendjéből, Billy és Boyd vándorlásainak, megpróbáltatásainak céltalanságát, kiútatlanságát idézve. A két fű története olyan egymást taszító pillanatok sora, amelyek közt azonban mégis van kapcsolat, s amelyek mintha – Kierkegaard szavával – „az örökkévalóság atomjai” lennének az időben.

McCarthy összes műve a horror vacui egy-egy újabb aspektusát vilantja fel, épp csak egy finom elmozdulással, a perspektíva átfókuszálásával változtatva a látókörébe kerülő újabb rettenetek rögzítésén. Az *Átkelés* egyik passzusa így akár poétikai önjelmezésként is olvasható, e szerint ugyanis: a történet „csak az elmondásban él és lakozik és ezért aztán az elmondás nem érhet véget soha. [...] Minden történet egy. Ha jól hallgatják minden történet egy.”

Ezen a nagy és azonos történeten belül az *Átkelés* leginkább a halál, pontosabban a személyes halál megnyerhetőségének alapvetően egzisztencialista kérdéskörére koncentrálna, a McCarthytól megszokott filozófiai áthallások alapján érzésem szerint elsősorban Kierkegaard elgondolásait erősen megidézve. Azok az emberek, akikkel a két fiú összeakad vándorlásai során, és akik hosszabb próféciákat, példabeszédeket vagy éppen életüket elbeszélve kapcsolják Billyéket ahhoz a bizonyos Egyetlen Törté-

nethez (a regény angol címe, a *The Crossing* az „útkereszteződés” értelemben ezeknek a találkozásoknak a sorsalakító jelentőségére is utal), valamennyien a választások sorozataként alakuló személyes sors, vagyis az autentikus választások sorozataként megképezhető személyes halál elnyerésének fájdalmas vágyát ismétlik. A halál olyan döntés, amelyhez az ember létezése minden pillanatában akarva-akaratlanul folytonosan viszonyul, s McCarthy regényének kierkegaardi kérdése éppen az, hogy vajon mi kell ahhoz, hogy a halál ne csupán eltalálja a személyiséget, hanem találkozzék is azzal. A szöveg talán egyedül Boyd halálával és sírhegyével kapcsolatban fogalmazza meg e szerencsés találkozás gyakorlati lehetőségét: „Az öcséd ott van ahol lennie kell. És a hely amelyet talált a saját választása is. Az ilyesféle szerencse pedig nem lebecsülendő.”

A regény figurái tudatos, vagy kevésbé tudatos élőhalottak, akik soruk mintázatában, az események kusza és kegyetlen szövedékében az értelem, az értelmes választás talán nem is létező lehetőségeit kutatják. Az *Átkelés* lapjain a világba vetett, örökös határvidékekre szorított magányos egzisztencia számos alakváltozatban mesél a megváltás reményének választási lehetőségeiről és kudarcairól, az „én” magához közelítésének, létbe-tagolásának vágyáról. McCarthy univerzumában azonban – ahogyan ezt legpontosabban a *Véres Délkörök*-ben írta meg – a Törvény szerkezetét valamiféle pokoli táncrend, egy emberi nyelven kommunikálhatatlan, rettenetes erő szabályozza, ami eleve lehetetlenné teszi az önmagát választani képes, autentikus személyiség otthonos magára találását. A műben legegységelműbben talán a vak ember betéttörténete fogalmazza meg a világtalan egzisztencia hiábavaló törekvését a létezés átlátható otthonként történő berendezésére, s figyelmeztet ugyanakkor az emberi végesség – a sötétség – méltósággal teli megtapasztalásának kötelességére. Az állandóan úton lévő szereplők az egzisztenciális hajléktalanság és alávettetés allegorikus figurái, akik a pusztítás és kegyetlenség ismétlődő terei közt mindhiába kutatnak a létezés valamely etikai imperatívusza után – ilyesm csupán a prófétáló regényszereplők létről szóló (hiábavaló?) beszédeiben sejjik fel halványan (Talán éppen az etikum regényben ábrázolt távoli horizontja teremti meg az *Átkelés* lapjain az emberek és az állatok közti roppant szoros kapcsolódások külön tanulmányt igénylő viszonyrendszerét.)

„Úgy tűnik, hogy gályarab vagyok, aki a halállal van összeláncolva, s bármikor, amikor az élet megmozdul, megcsörren a lánc” – írja a *Naplóban* Kierkegaard. McCarthy regénye ennek a metaforának a meggyőzően részletes kibontása, amelyben a fogság, az állati lét, a személyes elszigeteltség, a létezés folytonos haláltapasztalata, a lánc feszülésének egzisztenciális feszültsége fogalmazódik meg döbbenetes erővel. Sőt – ama bizonyos lánc megcsörrenése tulajdonképpen annak a jele, ahogy szereplőin keresztül a regény minden mozzanata a létezés *határának* azt a feszítettségét próbálja bemérni, melyen belül az életet e feszesség-feszültség jegyében lenne lehetséges megélni. (Cormac McCarthy: *Átkelés*. Fordította: Magvető Kiadó, 536 oldal, 3392 Ft)